

Lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä jaksamisen ja mielenterveyden tukeminen sekä mielenterveyshäiriöiden hoidon saatavuuden parantaminen

Kasvatus- ja opetuslautakunta 15.12.2021

Palvelualuejohtaja Sirpa Kuronen

Mistä päätettiin?

Sosterla 28.4.2021 § 153

Hyvinvointitoimialan resurssilisäykset ja toimenpiteet

1. Kouluissa työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen
2. Lasten matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdeyksikkö osana lasten-
nuorten terveystalousta + Nepsy-neuvola / -poliklinikka
3. Koulujen oppilashuollon vahvistaminen
4. Sähköisten palvelujen lisääminen

Jatkovalmisteluun jäävät toimenpiteet

Sairaanhoitopiirin resurssilisäykset ja toimenpiteet

Kaupungin johtoryhmässä päätetyt toimenpiteet

TURKU
ÅBO

Taustaa

Turun kaupunki on tehnyt koronapandemian aikana toimenpiteitä, joilla on pyritty vähentämään pandemian ja mm. sen aikaisten rajoitustoimenpiteiden haitallisia vaikutuksia lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Tutkimusten mukaan vaikutukset ovat kohdistuneet erityisen raskaasti lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin. Marraskuusta 2020 lähtien kaupungin johtoryhmän seurannassa on ollut toimenpidesuunnitelma, jonka mukaisesti on lisätty henkilöstöä oppilashuoltoon, kouluterveydenhuoltoon ja nuorisotyöhön, lisätty järjestöjen resursseja sekä tehostettu tiedotusta saatavilla jo olevasta tuesta ja avusta. Koronatilanne on tuonut entistä vahvemmin esille myös lasten ja nuorten mielenterveystyössä Turussa olevat puutteet.

Aiemmin tehdyt toimenpiteet

- Kaikkiin Turun peruskouluihin on palkattu erityisopettaja ja lukioihin on rekrytoitu lisää opetus- ja ohjaushenkilökuntaa
- Varhaiskasvatukseen on palkattu varhaiskasvatuksen erityisopettajia, alueellisen varhaiskasvatuksen sosionomeja, omakielisiä ohjaajia, toimintaterapeutti, päivähoitoavustajia sekä henkilöstön tueksi digitutoreita.
- Myös Turun ammatti-instituutti on saanut rahoitusta koronavaikutusten paikkaamiseen.
- Opiskeluhuollon resursseja on lisätty tämän vuoden helmikuussa kuraattori-psykologi-työparilla ja kolmella terveydenhoitajalla.
- Syrjäytymisen ehkäisyn hankkeessa on järjestetty koulutusta koulujen ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle huolten puheeksi ottamisesta ja palveluohjauksesta. Lisäksi on viestitty kaupungin, järjestöjen ja seurakunnan tarjoamista helposti lähestyttävistä psykososiaalisen tuen ja arjen avun palveluista, jotka on suunnattu lapsille, nuorille ja perheille. Hankkeen aikana 750 Turun kaupungin työntekijää on koulutettu mielen hyvinvoinnin tukemiseen.

Yhteinen toimenpide-esitys, sosterla 28.4.2021

- Turun kaupungin hyvinvointitoimialan ja Tyksin lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian edustajat ovat laatineet toimenpideohjelman, jonka tarkoituksena on parantaa lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden hoidon laatua ja tarjontaa. Yhtäaikaiset ja määrällisesti riittävät toimenpiteet ovat välttämättömiä, jotta nykyisen kriisin lisäksi pitkäaikaisen hoidon kysynnän kasvun kanssa kamppaileva hoitojärjestelmä voi taas tarjota lapsille ja nuorille perheineen heidän tarvitsemaansa apua. Esitettyjen toimenpiteiden ja resurssilisäyksien lisäksi kehitetään hoitopolkuja ja yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Yhteenveto

Perustilanne on pitkälti ennallaan:

Lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöiden hoito on kasvaneen kysynnän vuoksi ollut pitkään ruuhkautunut sekä perustasolla että erikoissairaanhoidossa. Koronapandemia ja sen hillitsemiseksi tehdyt rajoitustoimet ovat entisestään lisänneet erityisesti nuorten psyykkistä oireilua ja hoitoon hakeutumista. Turun kaupungin hyvinvointitoimipalvelut ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri valmistelivat toimenpide-esityksiä Turussa jo aiemmin toteutettujen toimenpiteiden lisäksi.

Tässä raportoidaan näiden toimenpiteiden toimeenpanon vaiheesta ja ensimmäisistä tuloksista

Vaikuttavuus

- Mielen terveyden häiriöt ovat nousseet sairauuseläkkeiden suurimmaksi syyksi ja ovat merkittävä nuorten syrjäytymisen riskitekijä. Yhden syrjäytyneen nuoren kustannuksiksi yhteiskunnalle arvioidaan laskentavasta riippuen 0.4-1.2 miljoona euroa. Lasten ja nuorten psyykinen oireilu heijastuu koko perheen jaksamiseen ja mm. lisää lastensuojelun avohuollon ja sijoitusten sekä koulun tukitoimien tarvetta.
- Hoitokustannukset ovat vain murto-osa mielen terveyden häiriöiden tuottamista kustannuksista. Sijoittaminen hoitoon tuottaa tutkimusten mukaan itsensä moninkertaisesti takaisin. Nopea hoitoon pääsy ja varhainen puuttuminen vähentävät riskiä psyykkisten oireiden pitkittymiselle ja vaikeutumiselle. Taloudellisten tekijöiden lisäksi psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten hyvälle hoidolle on vahvat inhimilliset ja eettiset perusteet.
 - Tuloksista Turussa: Turun koulujen psykiatristen sairaanhoitajien työn vaikuttavuudesta on käynnissä professori Max Karukiven johtama tutkimus. Tutkimus on viivästynyt koronan vuoksi. Vuoden 2022 aikana saadaan tarkempaa tietoa työn vaikuttavuudesta.

Järjestöt julistivat lasten mielenterveyden kansallisen hätätilan Yhdysvalloissa'

Ongelmat ovat kasvaneet huimasti korona-aikana.

- Kolme lasten terveyteen liittyvää yhdysvaltalaista järjestöä, American Academy of Pediatrics (AAP), American Academy of Child and Adolescent Psychiatry (AACAP) ja Children's Hospital Association, ovat julistaneet maahan lasten mielenterveyden kansallisen hätätilan.
- Järjestöjen mukaan koronapandemia on lisännyt jo ennestään erittäin kuormittuneiden lasten mielenterveydenpalveluiden taakkaa.
- Yhdysvalloissa 5–11-vuotiaiden lasten mielenterveyteen liittyvien päivystyskäyntien määrä kasvoi 24 prosenttia maalis-lokakuussa 2020. 12–17-vuotiaiden nuorten kohdalla kasvua oli 31 prosenttia.
- Alkuvuonna 2021 epäiltyihin itsemurhayrityksiin liittyvät päivystyskäynnit kasvoivat 51 prosenttia 12–17-vuotiailla tytöillä verrattuna samaan ajanjaksoon vuonna 2019.
- Monet lapset ovat myös jääneet korona-aikana ilman huoltajaa. Huhtikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 yli 140 000 lasta Yhdysvalloissa koki vanhemman tai huoltajana toimineen isovanhemman kuoleman. Riski oli suurempi etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla lapsilla.

Suomen Lääkärilehti 5.11.2021

Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin tilasta

Lasten ja nuorten palveluissa on hoito-/palveluvelkaa

- **Näkyvät nyt:**
 - **Neuvolapalveluissa** on edelleen tarkastusvelkaa, vaikka sitä on syksyn mittaan saatu kurottua. Henkilökunnan poissaolot ja sijaispula on hidastanut jonon purkamista.
 - **Kouluterveydenhuollossa** on noin kahden kuukauden mittainen tarkastusvelka, opiskeluterveydenhuollossa (toinen aste, lukiot) tilanne on parempi. Suurin osa koululaisten ja opiskelijoiden kontrollikäynneistä on tekemättä sekä koulu-että opiskeluterveydenhuollosta. Akuutteihin vastaanottotarpeisiin ei juurikaan ole ollut mahdollisuutta vastata. Rokotukset ovat hidastaneet tarkastusvelan purkamista, vaikka lisätyövoimaa on ollut.
 - **Perheneuvolassa** palveluun pääsyn odotusaika kasvanut - keskimääräinen jonotilanne 53 päivää. 2.11.2021 tilanne: jonotusaika on 2-5 kk. Aikaisempaa enemmän vaikeutuneita ongelmia: parisuhdekriisit, perhearjen vaikeudet, lisääntyneet päihdeongelmat sekä psykiatrista hoitoa odottavia, erit. lastenspsykiatria.
 - **Koulupsykologien** palvelutakuu palveluun pääsy (7 pv) ei täysin toteudu. Toteutumistaso keväällä oli n. 85%, psykologisiin tutkimuksiin jonotusaika on ollut 2 kk. 2.11.2021 tilanne: Selvästi enemmän yhteydenottoja kuin muina syksyinä ja lasten levottomuuden lisääntymistä, erityisesti alkuopetuksessa. Yhteisöllisen tuen tarve korostunut pienemmällä. Tutkimustarpeet lisääntyneet 9. luokkalaisilla, ahdistuneisuutta ja oppimisen vaikeuksia. Aikuisten läsnäolon tarvetta kaikilla tasoilla ja ympäristöissä. Erikoissairaanhoidon odottavien kannattelun tarve lisääntynyt. Opiskeluaikojen pidentämistarpeita enemmän kuin aiemmin. Hyvää: osataan hakea apua, mutta kysyntä paljon suurempaa kuin opiskeluhuollon resurssit

- **Näky, vaikuttaa pitkään tai viiveellä:**
 - Kouluakäymättömiä (runsaasti poissaoloja / vakava huoli) lapsia ja nuoria 11/2021 281 (11/2020 253) – poissaoloja on niin paljon, että siirtyminen seuraavalle luokka-asteelle vaarassa 11/2021 133 (11/2020 113) Osalla lapsista on jo lapsiperhesosiaalityön tai lastensuojelun asiakkuus.
 - Lasten ja nuorten psykiatrian kriisitila näkyy lastensuojelussa sijoitustarpeen lisääntymisenä ja kalliimpina sijoituksina.
 - Noin 20 % lapsista ja nuorista esiintyy mielenterveyden häiriöitä. Joka 10. ne ovat merkittäviä. Ahdistuksen ja käyttäytymisen säätelyn pulmat alkavat tavallisesti alakouluikässä ja puolet aikuisten mielenterveyden häiriöistä kehittyvät ennen 14 vuoden ikää. Jos lapsen arkiympäristöön, mm. oppimisympäristöön, ei saada riittävästi tukea, lisääntyvät myöhemmät erikoissairaanhoidon tarpeet.

Kouluterveyskyselyn kertomaa

Huolenaiheet (yhteenvedo vuoden 2021 tuloksista kaikkien luokka-asteiden osalta)

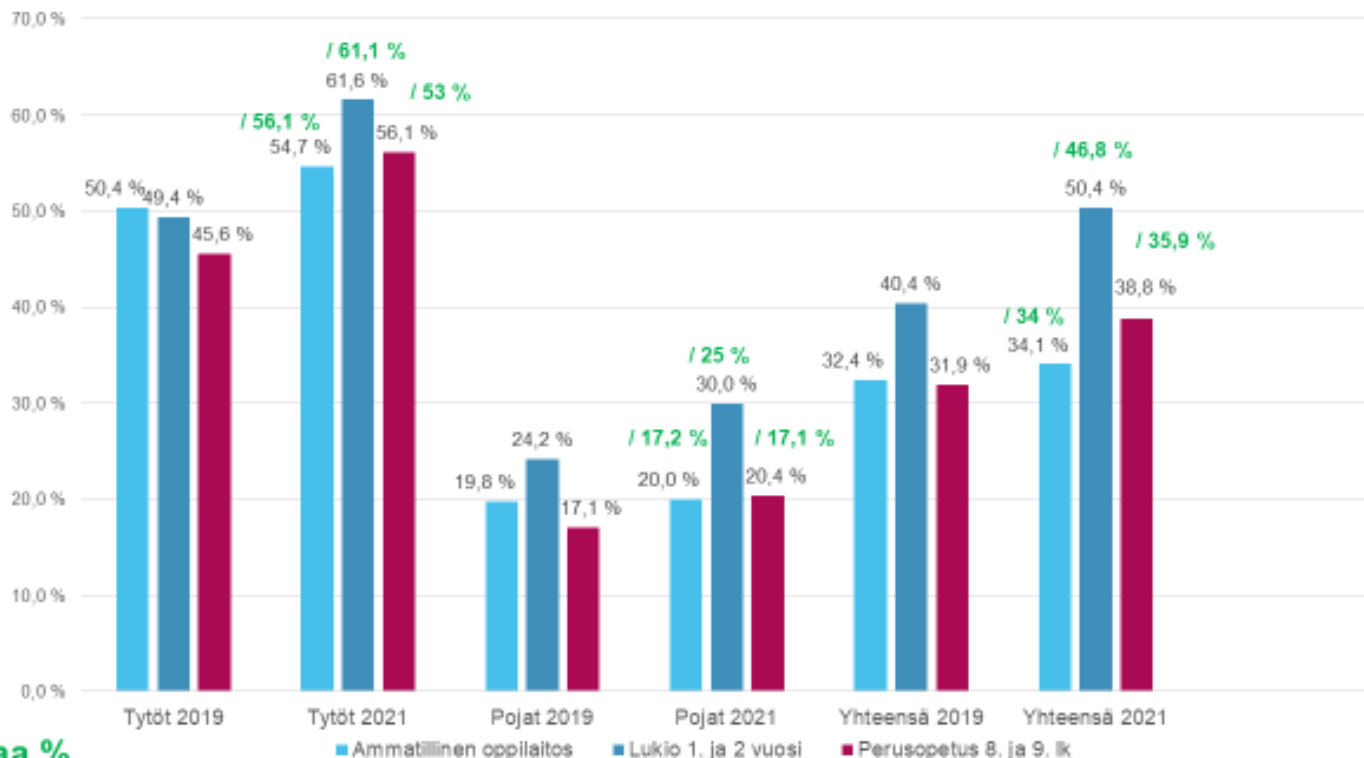
- Korona-ajan huolenaiheiksi nousevat **yksinäisyys, ahdistuneisuus ja mielialan pulmat**.
- Mielialaan liittyvät ongelmat ovat kasvaneet koko maassa ja Turussa. **Eniten huolia Turussa on lukiolaistytöillä** (62 % ollut huolissaan mielialastaan vuoden aikana). **Ahdistuneisuus on lisääntynyt** lähes kaikissa ikäryhmissä ja erityisesti tyttöjen keskuudessa. Turussa huolestuttavin on 8.–9.-luokkalaisten tyttöjen tilanne: Heistä kohtalaista tai vakavaa ahdistuneisuutta kokee liki 35 % (kasvua vuodesta 2019 on 14 %)
- Noin 90 %:lla turkulaisista nuorista ja lähes kaikilla 4.–5.-luokkalaisista on ainakin yksi läheinen ystävä. **Yksinäisyyden kokemus on kuitenkin lisääntynyt** kaikissa ikäryhmissä. Tyttöjen yksinäisyys on lisääntynyt merkittävästi yläkoululaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla. Poikien yksinäisyys on lisääntynyt etenkin ammatillisessa opetuksessa.
- **Seksuaalinen ehdottelu ja ahdistelu** kohdistuu erityisesti tyttöihin: yläkoululaisista ja sitä vanhemmista tytöistä puolet kokenut häirintää ja se on lisääntynyt hälyttävästi. Pojat kokevat häirintää vähemmän (yläkoulu 13 %, lukio 8 %, ammattioppilaitos 10 %), mutta myös heidän kohdallaan ahdistelu on lisääntynyt. Koulua useammin seksuaalista häirintää tapahtuu verkossa tai julkisissa tiloissa.
- <https://www.turku.fi/kouluterveyskysely2021>

Ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kuukauden aikana

Ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kuukauden aikana

Huoli omasta mielialasta on lisääntynyt etenkin lukiolaisten ja 8.-9.-luokan tyttöjen keskuudessa. Sen sijaan ammatillisen opetuksen poikien keskuudessa nousu on hyvin vähäinen.

Matalan itsetunnon tason omaa:
23,2% perusopetus 8.-9.lk
20,9% aol
18,2% lukio 1. ja 2. vuosi

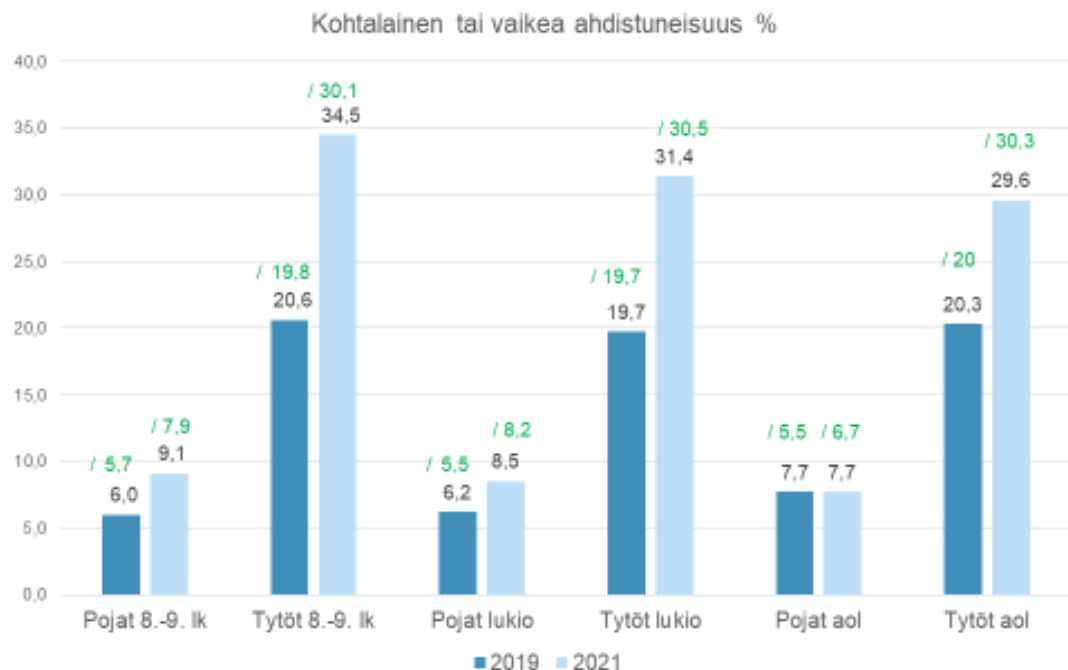

TURKU
ÅBO

/ Koko maa %

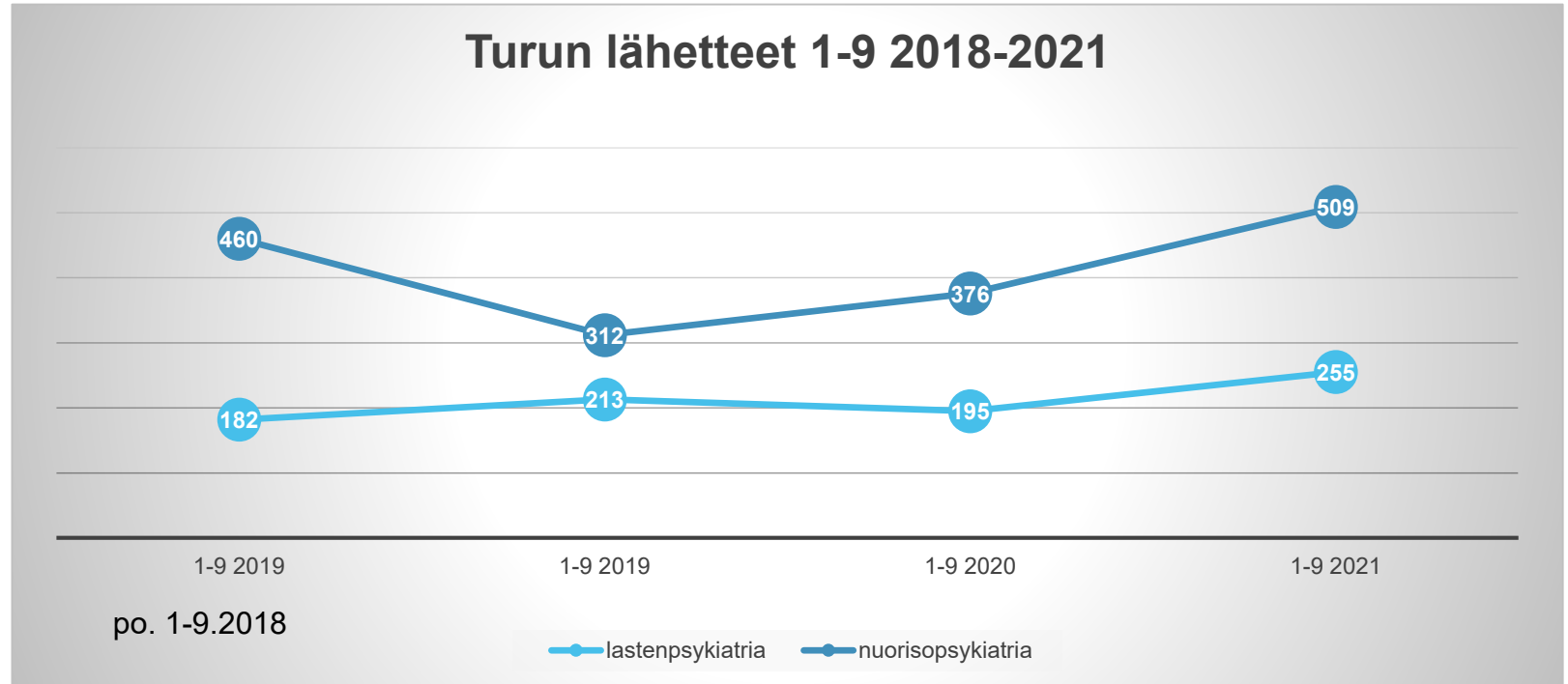
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus %

Ahdistuneisuus on lisääntynyt lähes kaikissa ryhmissä Turussa ja koko maassa. Eniten ahdistus on lisääntynyt kaikkien ikäryhmien tyttöjen keskuudessa. Ainoastaan ammatillisen opetuksen poikien ahdistus ei ole muuttunut Turussa vuodesta 2019. Koko maan tasolla tämän ryhmän ahdistus on hiukan lisääntynyt.

/ Koko maa %

Lasten ja nuorten psykiatrian lähetteet

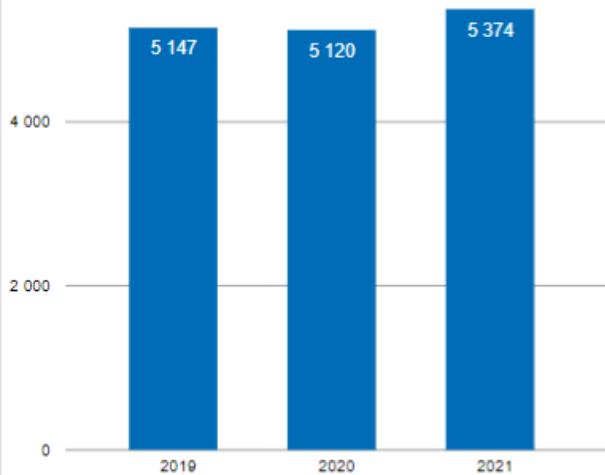

Koulujen psykiatristen sairaanhoitajien käyntimäärät

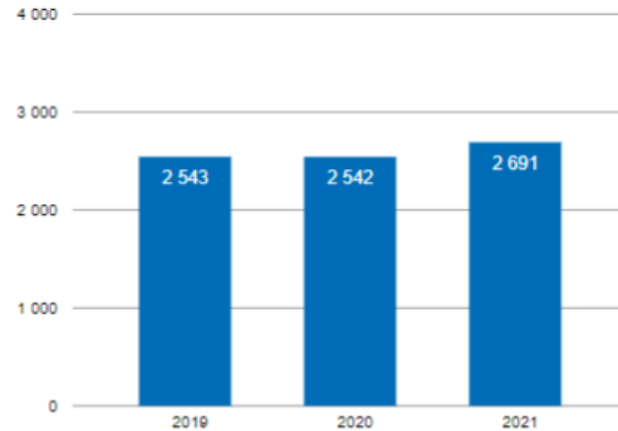
- Vuonna 2020 psykiatrisilla sairaanhoitajilla käyntimäärät olivat koko vuonna 3888
- Nyt lokakuun loppuun mennessä käyntejä on ollut 3406. Käyntimäärät tulevat siis todennäköisesti olemaan vuonna 2021 hieman suuremmat kuin viime vuonna.
- Jonot psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle ovat keskimäärin noin 2-3 viikkoa, joskin koulukohtaista vaihtelua on.

Lastensuojeluilmoitusten määrät nousussa (kuukaudet 1-9)

Lastensuojeluilmoitusten määrä vuoden alusta lukien
(Koko vuoden tavoite 6 600)

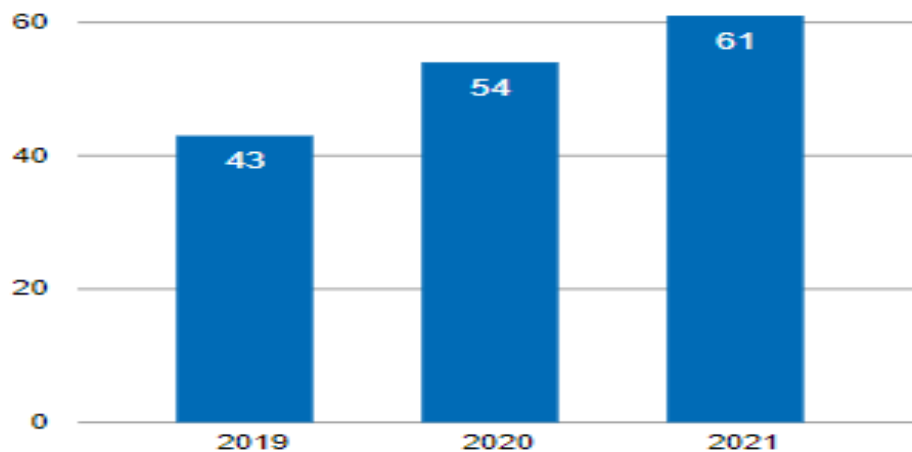

Lastensuojeluilmoitusten kohteena olevat lapset vuoden alusta lukien (Koko vuoden tavoite 3 100)

Uudet huostaanotot

Huostaanotetut lapset vuoden alusta
lukien (Tavoite: laskeva)

Sosiaali- ja terveyslautakunnassa hyväksytyt toimenpiteet ja niiden toimeenpano

1. Kouluissa työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien lisääminen

	toteutusvaihe	toiminta
5 sairaanhoitajan tiimi työskentelemään alakouluilla yksilö- ja yhteistyöhön (Koulu-koutsit).	Kaksi koulukoutsia ts. psykiatristen osaamisen omaavaa sairaanhoitajaa on aloittanut asiakastyöt alakouluilla ja kolme on rekrytoitavana.	Koulukoutsit tarjoavat alakoululaisille ja heidän perheilleen matalan kynnyksen mielenterveyden tukea kouluilla. Asiakkaat koulukoutseille ohjautuvat terveydenhoitajilta ja koulun henkilökunnalta. Myös perheet voivat olla suoraan yhteydessä koulukoutseihin.
2 sairaanhoitajan lisääminen yläkouluun ja toiselle asteelle, työstä suunnataan 0,5 htv. työhön Ohjaamossa ja Vamoksessa	Opiskeluterveydenhuollossa on toinen uusista psykiatristen asiantuntemuksen omaavista sairaanhoitajista jo aloittanut työt ja toinen aloittaa marraskuun alussa.	TYKS Nuorisopsykiatrialta ostetut henkilöt mukaan luettuina Turun yläkouluilla ja toisen asteen oppilaitoksissa työskentelee yhteensä nyt 12 psykiatrista osaamista omaavaa sairaanhoitajaa. Yläkouluilla ja toisen asteen oppilaitoksissa ns. psykiatristen sairaanhoitajien tarjoavat ratkaisukeskeisesti yksilövastaanotoilla mielenterveyden tukea koululaisille ja opiskelijoille.

Esitys: lisätyöntekijät VSSHP:ltä sopimuksella 31.12.2022 saakka.

Ratkaisu: Hypa rekrytoi itse. Toiminnasta vastaa kouluterveydenhoito.

2. Lasten matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdeyksikkö osana lasten ja nuorten terveystalvet

- Konsultaatiotukea tilanteisiin, joissa lasten ja perheiden ongelmat havaitaan neuvolassa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa sekä kouluterveydenhuollossa. Tavoitteena auttaminen perustasolla ilman lähetteitä TYKSiin.
- Kouluissa toimivien psykiatristen hoitajien lisäksi pienempien lasten ja perheiden tukemiseksi tarvitaan jalkautuva lastenpsykiatri sekä työparina sairaanhoitaja työpariksi konsultoimaan perustasoa.

Tarvittava resurssi lastenpsykiatri ja psykiatrinen sairaanhoitaja. Toiminta esitetään perustettavaksi vakinaisena.

Toteutuksen tilanne:

- Lastenpsykiatrin resurssi $\frac{1}{2}$ Nepsy-tiimin **toiminnassa** ja $\frac{1}{2}$ jalkautuvassa työssä
- Sairaanhoitaja rekrytoidaan alkuvuonna 2022

3. Koulujen oppilashuollon vahvistaminen

- Psykologien lisäpanostuksia lisärahoituksella 1.8.2021 alkaen, terveydenhoitajia 1.6.2021 alkaen. Toimet tilapäisinä 31.12.2022 saakka siten, että psykologien vakanssien perustaminen sisällytetään vuoden 2022 henkilöstösuunnitelmaan ja terveydenhoitajien kohdalla arvioidaan tarpeen pysyvyys vuoden 2022 aikana.

Resurssitarve:

- 2 koulupsykologia alakouluille
- 2 koulupsykologia yläkouluille
- 2 psykologia toisen asteen opiskelijahuoltoon
- 4 kouluterveydenhoitajaa

Toteutuksen tilanne:

- Psykologit saatu palkattua, vaikka psykologien saatavuus perusasteelle valtakunnallisesti vaikeaa: uudet palkattu 1.9. - 4.10. alkaen, toinen aste 1.9.21-30.6.22.
- Neljä tilapäistä kouluterveydenhoitajaa aloittanut työnsä, mutta koronarokotukset vaativat henkilöstöresurssia ja tuovat uutta haastetta.

4. Sähköisten palvelujen lisääminen

Tarvittava resurssi:

Pyydä apua -napin käyttöönotto verkkosivuille - helppo tapa pyytää apua ja saada nopeasti yhteys ammattilaiseen. Toiminta on jo käytössä laajasti maakunnan muissa kunnissa. Chatin laajentaminen koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon parantamaan terveydenhoitajien tavoitettavuutta.

Chatit laajaan käyttöön, myös tunnistautumisella

Neuvola-chatin palveluaikojen laajentaminen ja tunnistautumisen kautta myös käynnin korvaavan palvelun mahdollistaminen

Perheneuvolan chat matalan kynnyksen neuvonnan ja ohjauksen välineeksi sekä parantamaan palvelun

- Pyydä apua -nappi ja kouluterveydenhuollon chat 2 terveydenhoitajaa
- neuvola-chat 1 terveydenhoitaja
- perheneuvola-chat 1 psykiatrinen sairaanhoitaja, 1 sosiaalityöntekijä

Toteutuksen tilanne:

- **Pyydä apua -nappi** on käynnistynyt elokuun lopussa. Mainontaa lisätty vaihteittain ja yhteydenottomäärät lisääntyneet.
- **Neuvola-chat**-palvelu yhdistetty Pyydä apua-napin toimintaan sekä neuvolan keskitettyyn puhelinpalveluun, mikä mahdollistanut palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden parantumisen.
- **Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on valmisteltu chat-palvelun käyttöönottoa**, joka käynnistyy ennen vuodenvaihdetta.
- **Perheneuvolan chat** aloittaa 3.1.2022: sosiaalityöntekijä aloitti 8.11., sh aloittanut 20.9
- Perheneuvola mukana Pyydä apua – nappipalvelussa. Tarjolle myös nopean avun aikoja 1-3 kerran tapaamisilla ja aikaa odottavien kontaktointi.

Jatkovalmisteluun jäävät toimenpiteet

- Perusopetuksen ja toisen asteen oppilashuollon tukeminen moniammatillisella työryhmällä (Team Naakka)
- Perheneuvolan jononpurkutiimi

Näiden kohdalla selvitetään mahdollisuuksia pilottien käynnistämiseen hankerahoituksella.

Suosittelut resurssilisäykset ja toimenpiteet / VSSHP

- VSSHP:ssa on valmistelussa lasten psykiatrian ja nuorisopsykiatrian palvelujen saatavuuden parantamiseksi seuraavia resurssilisäyksiä. Kustannukset kohdistuvat Turun työryhmään suunniteltujen työntekijöiden osalta 100% Turkuun ja muiden osalta 40%. Kustannus lastenpsykiatrian resurssilisäyksestä on n. 353 000 €, josta Turkuun kohdistuvaa n. 338 000 €. Nuorisopsykiatrian kustannuslisäys on n. 633000 €, josta Turkuun kohdistuu n. 431000 €:n resurssi. Yhteensä Turkuun kohdistuva resurssilisäys vuositasossa on n. 769000 €.

TYKS nuorisopsykiatria

1 apulaisylilääkäri (akuuttipalveluihin)
1 erikoislääkäriä (Turun työryhmään)
3 psykologia (yksi Turun työryhmään,
yksi akuuttipalveluihin ja yksi
Syömishäiriöyksikköön)
7 sairaanhoitajaa (neljä Turun
työryhmään, yksi akuuttipalveluihin ja
kaksi Nuorisopsykiatrian osastolle)

TYKS lastenpsykiatria

1 apulaisylilääkäri (Turun
työryhmään)
1 erikoislääkäri (Turun
työryhmään)
1 psykologi (Turun työryhmään)
3 sairaanhoitajaa (2 Turun
työryhmään, 1 osastolle)

Kiitos!